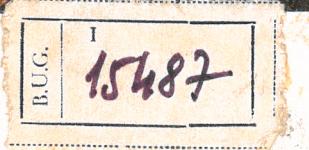

72
B96

MĂNĂSTIREA SINAIA

EDITURA
MERIDIANE

Soi
T1
S-1
N.M. 2

MICI ÎNDREPTARE DE
MONUMENTE ISTORICE

CONSTANTIN BUŞE

F21

B 96

Nu îl împrumută acasă

MĂNĂSTIREA SINAIA

229-281-185 G

EDITURA MERIDIANE
BUCUREȘTI, 1967

726/498-Mănăstirea Sinaia)
082.1 elevi interesa de monumente istorice.

- 1 IUL 1976

I 15.487

14 IUL 1982

15.IUN.1998

15.IUN.2009

15.IUN.2020

Pe copertă: Mănăstirea Sinaia. Vedere dinspre sud-vest.
Pag. 2-3: Mănăstirea Sinaia. Vedere dinspre sud-vest.

In paginile închinate oamenilor și pământului românesc, Alexandru Vlahuță evoca, acum mai bine de o jumătate de veac, și localitatea în plină dezvoltare pe atunci a Sinaiei: «... stau astăzi bătrinii, vechii cărăuși... stau și se uită, ca la o minune, la atâtă sodom de case, care de care mai mîndră, cățărare pe brîiele muntelui, și parcă tot nu le vine să-și creadă ochilor... Iar noaptea, noaptea cînd tot orașul strălucește la lumina lămpilor electrice, cînd cele mai frumoase stele parcă s-au coborit din cer, ca să dea farmec văii acesteia, Sinaia pare o vedenie din alte lumi, Bucegii se înalță și o privesc înmărmuriți». Rîndurile entuziaste ale poetului dau o imagine veridică a ascensiunii rapide a acestei localități de munte care, nu fără temei, a fost numită «perla Bucegilor». Sinaia este astăzi unul din principalele obiective turistice ale țării, unul din locurile de odihnă preferate ale oamenilor din diferite regiuni ale țării.

În căutarea întinselor păduri, a poienilor liniștite, a înălțimilor pline de farmec ale munților, călătorul, urcînd dinspre gara așezată în vale (cota 800) sau venind pe șoseaua București—Ploiești—Brașov, ajunge ușor, urcînd puțin, în fața zidurilor mănăstirii Sinaia. Așezată pe unul din tăpsanele muntelui Furnica, în preajma unei mici păduri de cetini, mănăstirea Sinaia domină o bună parte din stațiune. Cu zidurile ce o înconjură, modestă dar bine proporționată, ea apare călătorului ca o imagine familiară a numeroaselor monumente ridicate în Tara Românească la sfîrșitul veacului al XVII-lea și în cursul celui de al XVIII-lea.

Sfertul de veac dintre sfîrșitul domniei lui Matei Basarab (1632—1654) și urcarea în scaun a lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) este o perioadă tulburată nu numai de abuzurile Porții, de frecvente schimbări de domni, de o fiscalitate excesivă, dar totodată de continuarea aprigelor lupte interne între boierimea de «țară», boierimea grecizată și domnie. Om energetic, politicianabil, șeful boierimii de țară, aşa cum fusese în prima jumătate a secolului și Matei Basarab, Șerban Cantacuzino reușește să impună în Tara Românească o scurtă perioadă de liniste, favorabilă reluării și intensificării activității culturale și artistice. Într-adevăr, sfîrșitul veacului al XVII-lea și primele două decenii ale celui de al XVIII-lea reprezintă pentru cultura și arta muntenească o vreme de remarcabilă înflorire. Numeroasele ctitorii ale familiei Cantacuzinilor și

ale lui Constantin Brâncoveanu constituie o nouă, interesantă și originală înnoire a artei timpului domniei lui Matei Basarab. Nu este vorba de modificări structurale; din punctul de vedere al arhitecturii și al picturii, în această perioadă tradiția statornică cu mai bine de o jumătate de veac înainte se menține. Se schimbă numai aspectul exterior al monumentelor prin bogata decorație în piatră sculptată care animă fațadele. Aceeași predilecție pentru decorativ se vădește și în pictura vremii, începînd chiar cu ctitorii Cantacuzinilor. Acestei perioade, care precede și pregătește aşa-numitul «stil brâncovenesc», îi aparține biserică mănăstirii Sinaia, ctitoria unuia din membrii de seamă ai puternicei familii de al cărei nume se leagă curentul de răspîndire a culturii în Țara Românească.

Constantin Cantacuzino postelnicul, unul dintre boierii cei mai influenți în politica țării, și fiul acestuia: Constantin stolnicul (1650—1716), Mihail spătarul (1650—1716) și Șerban, domn al Țării Românești între anii 1678—1688 sunt reprezentanții de frunte ai acestei familii.

Constantin Cantacuzino stolnicul a fost un priceput diplomat, mare cărturar, istoric și geograf, reprezentant de prestigiu al culturii românești de la sfîrșitul veacului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea. Și-a făcut studiile la Adrianopol, Constantinopol și Padova. A sprijinit pe Constantin Brâncoveanu la crearea Academiei de la Sf. Sava, cea dintâi instituție de învățămînt superior din Țara Românească, înființată la 1694. În 1700 întocmește o hartă a Țării Românești, tipărită la Padova. În lucrarea sa « Istoria Țării Românești dintru început », rămasă neterminată, el susține originea latină, unitatea și continuitatea poporului roman pe teritoriul fostei Daciei.

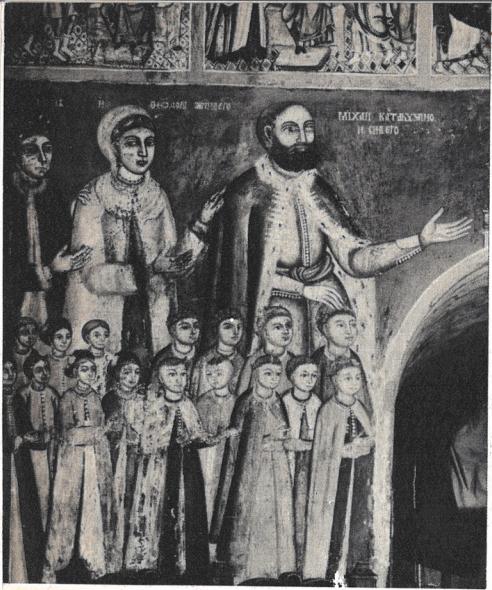
Șerban Cantacuzino, sprijinitor al culturii, ctitor a numeroase monumente, inițiatorul, între altele, a tipăririi Bibliei de la București (1688), este voievodul de al căruia nume se leagă premisele dezvoltării ulterioare a artei muntenești, cea care va căpăta numele de «stil brâncovenesc», deoarece epoca ei de apogeu va fi atinsă în vremea lui Constantin Brâncoveanu (1688—1714).

Mihail Cantacuzino spătarul era, după mama, nepotul fostului voievod Radu Șerban (1602—1611). În timpul primei domnii a lui Grigore Ghica, reprezentantul facțiunii boierești a Bălenilor, Mihail Cantacuzino se retrage, împreună cu familia sa, la moșia de la Filipești-Prahova. În anul 1672, cind începe a doua domnie a lui Grigore Ghica, cel care îl omorîse pe tatăl spătarului, Mihail Cantacuzino este nevoit să fugă pentru a nu cădea în mâinile vrăjmașului său. Ca să ajungă la Brașov, unde se refugiaște familia, trebuie să străbată drumul ce trecea pe lîngă Cîmpina și care, de aici încolo, devinea anevoieios, strecurîndu-se prin trecătorile munților. Legenda spune că, încolțit de urmăritori și sfîrșit de puteri, spătarul se retrage lîngă un schit, în apropierea unui izvor, unde jură să ridice o biserică dacă își va salva viața. Pierzîndu-i-se urma, face un popas aici, la schit, după care își continuă drumul. Mai tîrziu își va aduce aminte de locul acesta și de jurămîntul făcut.

1. Mănăstirea Sinaia la 1795.

Urmează anii de peregrinări la Constantinopol, studiile în Italia, lupta pentru înscăunarea fratelui său mai mare, Șerban, în anul 1678, după care spătarul Mihail Cantacuzino revine în țară. Dar o face pentru scurt timp, întrucît, aşa cum o dovedește o însemnare în slavonește, aflată pe un codice al mănăstirii Sf. Sava din Palestina, la anul 1682, luna aprilie 26, se află aici doamna Ilinca, mama voievodului, cu fiul său Mihail spătarul și fiica sa Stanca. Patriarhul Samuil al Alexandriei vorbește și el despre vizita lui Mihail Cantacuzino la muntele Sinai. Dintre toate lăcașurile religioase din această regiune pietroasă și sălbatică, se pare că spătarului i-a plăcut îndeosebi mănăstirea Sinai. De altfel, el clădește, împreună cu nepotul său, Constantin

2–3. Tabloul votiv. Detalii (2. spătarul Mihail Cantacuzino, doamna Teodora și copiii).

4. Înălțarea lui Hristos (semicalota absidei sudice).

Brîncoveanu, o mănăstire la Rîmnicul-Sărăt, pe care o închină, în 1694, mănăstirii Sinai. Spătarul Mihail Cantacuzino a fost ctitorul a numeroase monumente, printre care mai reprezentative sînt: biserică Fundenii Doamnei (1699) de lîngă Bucureşti, cu faţadele decorate de sus pînă jos în tehnica stucului, cu ornamente florale de vădită inspiraţie orientală, biserică fostei mănăstiri Coltea (1700) din Bucureşti, schitul Titicu în Oltenia ş.a. Între biserică Fundenii Doamnei şi biserică mănăstirii Sinaia sînt numeroase asemănări de proporţii şi structură.

Ridicarea mănăstirii Sinaia pare, după cum s-a arătat mai sus, să fi constituit dovada recunoştinţei ctitorului faţă de locul de pe apa Prahovei, în munîii Bucegilor, unde spătarul, într-un moment de grea încercare, găsise adăpost şi ajutor. La alegerea

locului trebuie să fi contribuit şi asemănarea constată de Mihail Cantacuzino cu regiunea sălbatică, pietroasă şi prăpăstoasă a muntelui Sinai, care lăsase o puternică impresie asupra sa.

După ştiri păstrate de tradiţia locală, se pare că mult înainte de zilele lui Mihail Cantacuzino, în apropierea locului de zidire a viitoarei mănăstiri, se afla un schit ascuns într-un luminiş, pe briul muntelui Molomoţ (cunoscut azi sub numele de Furnica), unde se adăposteau cîţiva călugări. Acest schit, construit probabil din lemn, a fost reclădit de un oarecare Nicolae Grozea Haiducul, devenit, la sfîrşitul vieţii sale, călugăr.

Zidirea mănăstirii Sinaia a început în anul 1690 şi s-a terminat la 1695. Faptul că lucrările au durat atît de mult nu ne miră dacă ținem seama de dificultătile impuse

de acest loc greu accesibil. Transportul materialelor de construcție, al alimentelor și al apei în locuri atât de sălbaticice și de izolate trebuie să fi fost desigur foarte anevoios.

La 15 august 1695 avea loc inaugurarea « Schitului Sinaia », la care au luat parte voievodul Constantin Brâncoveanu și mitropolitul Tării Românești.

Noua ctitorie din munții Bucegi avea, potrivit dorinței ctitorului, înfățișarea unei adevărate fortărețe, de forma unui patrulater, cu ziduri puternice, groase și înalte (vezi planul mănăstirii). Pe fiecare latură a incintei au fost ridicate chilii, iar la mijloc biserică. La construcția zidurilor de incintă, a chililor cît și a bisericii au fost folosite piatra de riu și de stincă și lemnul adus din pădurile apropiate.

Ctitorul a înzestrat lăcașul cu moșii și averi, s-a preocupat de recunoașterea lor de către voievod și obținerea de la acesta a daniilor și privilegiilor. Într-o catagrafie din anul 1860 se arată că mănăstirea Sinaia avea aproape 20 de moșii, tot cam atită munți, cîteva mori, case, prăvălii, locuri de tîrg, puțuri de păcură etc., dintre care cele mai multe fuseseră dăruite de ctitor.

La 7 martie 1701, spătarul Mihail Cantacuzino obținea de la Constantin Brâncoveanu scutirea de toate datorii pentru 40 de oameni străini, « pușcași », cu vîtaful lor, care « să fie numai de paza mănăstirii ». Această scutire este întărită de viitorii domni Ștefan Cantacuzino (1714—1715), Ioan Mavrocordat (1716—1719), Nicolae Mavrocordat (1715—1716, 1719—1730). La 30 mai 1731, voievodul Mihail Racoviță (1730—1731, 1741—1744) scutește mănăstirea Sinaia de orice obligație către domnie și confirmă dania de 100 de taleri făcută de spătarul Mihail Cantacuzino, din zeciuiala ocnelor Slănicului, precum și vama de la tîrgul Urlați, dăruită mănăstirii de Constantin Brâncoveanu.

Pentru a statoveni modul de existență a ctitoriei sale, Mihail Cantacuzino, cu cîțiva ani înainte de moarte, a alcătuit un act de fondare, cunoscut sub numele de *Ctitoricescul așezămînt al mănăstirii Sinaia*, aflat în copie la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. În acest « așezămînt » se arată că « am zidit din temelie și am înălțat un schitisor numindu-se Sinaia după asemănarea Sinaii cei mari... pe apa Prahovei, la pustie, sub muntele Bucegiului, unde mai înaintea zidirii acesteia se aflau sihaștrii... a fi zidirea aceasta sihaștrilor, acelora și altora după dînsii umbrire și liman de odihnă și adăpostire... Am făcut și chilioare cu ziduri împrejur, pentru a lor odihnă și pază ».

În legătură cu alegerea starețului, este de subliniat continuarea unei tradiții din Tara Românească, începută încă din veacul al XIV-lea cu mănăstirile Vodița și

Tismana: « Și cînd se va întimpla a muri starețul care va fi, altul din străini să nu se puie, fără de cît din obște, din cei din mănăstioară... ».

Sinaia este dată în administrația mănăstirii Colțea din București, care s-o ajute în caz de nevoie « de vreme ce starea schitului este sickăstrească, fiind zidit la loc greu și pustie ». ¹

Mănăstirea Sinaia, ca și alte numeroase lăcașuri de acest fel, a fost martoră a numeroase evenimente prin care monumentul și-a legat existența de istoria Tării Românești.

În 1711, însuși Mihail Cantacuzino găsește adăpost în acest loc, fugind din cauza războiului rusu-turc, al cărui teatru de operațiuni era Tara Românească.

Între anii 1716—1718, în timpul războiului austro-turc, o serie de boieri, bănuiti și fi partizanii Austriei, se refugiază între zidurile Sinaiei. Ca urmare a acestor evenimente au fost necesare unele mici reparații, aşa cum o dovedește inscripția de la intrarea în curtea mănăstirii: « Această poartă cu toate înnoitorile căte se vădu acii au făcut părintele Dionisie Prointirulon în zălele lui Io Nicolae voevoda în anul de la Adam 7288 (1720) mai 20 ».

Cincizeci de ani mai tîrziu, în timpul războiului din 1768—1770, dintre Austria și Turcia, partizanii Austriei găsesc din nou refugiu între zidurile mănăstirii. Dar dacă pînă la această dată ctitoria spătarului Mihail Cantacuzino nu avusese de suferit nici o stricăciune mai importantă, greutățile încep să apară cu deosebire în timpul războiului rusu-austro-turc, dintre anii 1787—1791. Fiind ocupată de trupele austriice, mănăstirea a fost martora unor lupte violente: armata turcă, sub comanda voievodului Nicolae Mavrogheni, zdobește pe austrieci, ii aruncă dincolo de zidurile mănăstirii, iar Mavrogheni comunică la Poartă că a luat « cetatea Sinaia ». Cu acest prilej s-au produs două spărțuri în zidul din spatele miazăzii și probabil și alte stricăciuni, din moment ce, după cum se pare, 2—3 ani mănăstirea a fost pustie. În orice caz, se știe că între anii 1792—1795 neajunsurile fuseseră remede pustie. Acest lucru e dovedit, pe de o parte, de inscripția de deasupra intrării, în paraclis « 1792 mai 7 » și, pe de altă parte, de inscripția care se păstrează, în condiții mai bune, deasupra ușii de la intrarea în biserică, ce poartă data 1795. În acest an au fost zidite și casele de pe latura de răsărit a incintei, în care a fost orînduită arhondăria.

¹ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, mss. românesc 1055.

Unele evenimente de la începutul secolului al XIX-lea vin să vorbească despre rostul ce revenea mănăstirii Sinaia de a oferi adăpost pe timpul răzmerițelor și băjeniilor. E vorba mai întâi de marea băjenie a locuitorilor Țării Românești din calea atacului sălbatnic al cetei devastatoare ale lui Pasvan Oglu (pașa de Vidin, răzvrătit împotriva puterii centrale turcești), din vara anului 1802 și de băjenia din 1821, după înăbușirea mișcării populare revoluționare a lui Tudor Vladimirescu, cind trupele turcești se dedau la jafuri și distrugeri cumplite, iar populația, ca să scape, ia drumul codrilor. În vara lui 1821, Bimbașa Sava, unul din conducătorii eteriști, după luptele de la Drăgășani, il părăsește pe Al. Ipsilanti și-si găsește refugiu între zidurile Sinaiei, așteptând momentul să treacă de partea turcilor invingători.

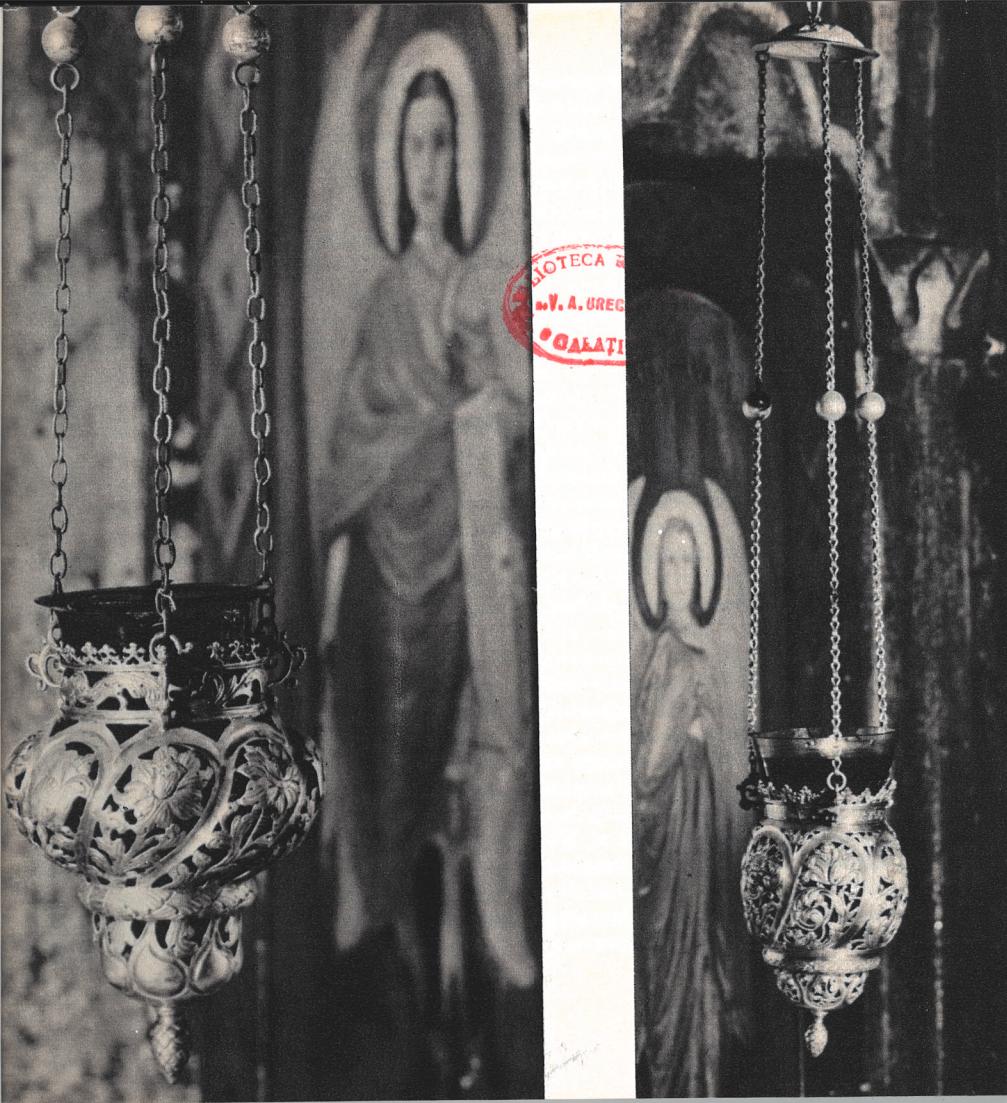
Între anii 1842—1847, în parteal de răsărit a mănăstirii, din inițiativa stareștilor Ioasaf și Paisie, a fost ridicată o biserică impunătoare și două corpuri de clădiri, la nord și sud, utilizându-se pentru aceasta piatra și cărămida.

În anii 1848—1850, fiind în calea armatelor rusu-turce, venite să înăbușe revoluția în cele trei țări române, mănăstirea a avut de suferit noi distrugeri. Nu este lipsit de importanță să amintim, cu acest prilej, că în timpul revoluției din 1848 în Tara Românească, legendarul Popa Șapcă a avut partizani întru idei și acțiune și printre călugării mănăstirii Sinaia. Unul se numea Varlaam și pentru că era, aşa cum spunea Al. G. Golescu, printre « cei mai fierbinți apostoli ai libertății », a fost numit comisar extraordinar al guvernului provizoriu. Celălalt era Ghenadie Pîrvulescu, strănepot al lui Pîrvul Mutul Zugravul, socotit a fi unul din fruntași mișcării din județul Prahova. Acesta scria lui Nicolae Bălcescu, la 27 iunie 1848, că, în urma propagandei ce făcuse, un însemnat număr de călugări « sănt gata a muri pentru patria lor și a se face martiri ».

O ultimă și grea încercare mai suferă Sinaia în timpul războiului Crimeii (1853—1856) cind armatele austriece pătrund în Principatele Române, mănăstirea fiind ocupată și transformată în cazarmă (1854—1855).

Evenimentele din acești ani făceau ca, în 1860, informațiile privind mănăstirea să arate că ea se afla într-o stare « prea proastă ». Pe baza propunerii făcute de arhitectul Ioan Salter, în anul 1869 a început construcția unor încăperi cu dependințele necesare, iar în 1892 Eforia Spitalelor Civile, de care depindea mănăstirea după secularizarea din 1863, a pus să se zidească din temelie, la intrarea dinspre sud în curtea bisericii mari, o impunătoare clopotniță de piatră și să se repare cele două rînduri de clădiri

5—6 Candele (1766).

ce încadrează biserica mare dinspre nord și sud. Tot acum se pun bazele bibliotecii și ale colecției de obiecte cu valoare istorică și artistică ale mănăstirii.

În 1903, după reparații efectuate timp de mai mulți ani, este redeschisă biserica mare.

La 6 ianuarie 1908, un puternic incendiu cuprinde mănăstirea, provocând mari avarii caselor din curtea bisericii vechi, îndeosebi celor de pe latura de răsărit. Reparațiile au fost făcute, în a doua jumătate a anului 1909, de către Eforia Spitalelor Civile.

Între anii 1951—1957 s-au executat la mănăstirea Sinaia lucrări de reparatie și refacere a aripii chiliilor din curtea bisericii mari și s-a spălat pictura de la ambele biserici, intervenindu-se uneori cu mici retușări, acolo unde era cazul. Dăinuind de peste 260 ani, străbătind vitregiile timpului și istoriei, mănăstirea Sinaia se însășișează astăzi vizitatorului foarte puțin modificată față de ceea ce reprezenta la data zidirii sale.

Cel care trece pragul porții de la intrare ajunge de fapt în noua incintă, care datează de la 1848: o curte spațioasă, încadrată din trei părți de clădiri, având în mijloc o biserică de mari dimensiuni, inaugurată în august 1846.

Ceea ce reține atenția vizitatorului și trezește interes pentru cunoașterea istoriei și valorii artistice a complexului mănăstirii Sinaia este ctitoria cantacuzinească, biserică mică cu zidurile ce o încorură, care păstrează și acum aspectul unei cetăți destinate a fi « de pază », cum spunea o însemnare din secolul trecut. Intrarea în curtea vechi mănăstiri se face printr-un gang boltit în semicilindru, lung de cca 6 m, și înalt de doi, deschis la jumătatea laturii de răsărit a patrulaterului incintei. Unele mărturii arată că deasupra intrării se află o clopotniță, parte componentă a complexului construit la 1695.

Impresionează de la prima vedere dispunerea armonioasă a clădirilor pe cele patru laturi ale incintei (cu o suprafață de 30×40 m), la egală distanță de punctul central pe care se ridică biserică. Aceste clădiri fac, spre exterior, corp comun cu zidurile înalte.

Biserica, o construcție modestă cu o lungime de 15 m și o lățime de 6 m, cu pridvor deschis, pe arcade susținute de coloane, prevăzută cu un turn-clopotniță, este una din primele construcții din țară la care apar unele elemente noi, ce se vor integra stilului muntenesc din secolul al XVIII-lea.

Biserica are formă dreptunghiulară, alcătuind în plan crucea latină, dispoziție care nu mai e întâlnită la nici o biserică a epocii în Muntenia. Toate profilele și îndeosebi cornișa, sunt trase la săblon, lucrate la fel, înlocuind cornișa cu zimți de cărămidă, caracteristică monumentelor muntenești mai vechi. Profilele sunt prea puter-

nice față de dimensiunile reduse ale monumentului, ceea ce pare să arate că s-au făcut unele modificări ulterioare la partea superioară a zidurilor bisericii.

Chenare dreptunghiulare în relief, de-a lungul căror s-au zugrăvit flori, ritmează fațadele. Lipsește însă tradiționalul briu, care, începând din veacul al XVI-lea, despărțea în două fațadele bisericilor muntenești. El există însă la celelalte ctitorii cantacuzinești. Stilpii pridvorului, chenarele ferestrelor și chenarul ușii au primit o bogată decorație sculptată în piatră, caracteristică tuturor monumentelor vremii și totodată element comun genului de artă din Țara Românească, cam de pe la sfîrșitul veacului al XVII-lea.

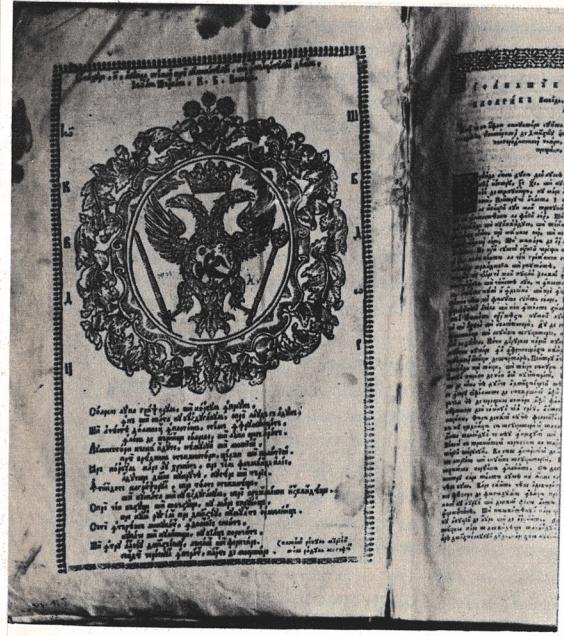
Biserica are patru ferestre înalte și înguste, care lasă să pătrundă în interior o lumină difuză. Una este așezată în peretele de sud al pronaosului, cîte una pe fiecare latură naosului, iar cea de a patra — în axul absidei altarului. Ferestrele se încheie, în partea superioară, printr-un arc trilobat.

Acoperișul în pantă lină este străjuit de două turle, prea mari față de dimensiunile reduse ale monumentului. Turla de pe naos, înălțată pe o bază prismatică, cu cornișă profilată, este de secțiune octogonală. Tamburul este străbătut de opt ferestre foarte înguste și decorat cu zimți de cărămidă, care subliniază muchiile și baza cornișei, asemănătoare cu cele care decorează fațadele paraclisului Patriarhiei din București.

Turla-clopotniță este mai joasă și de formă cubică. Fiecare dintre laturile clopotniței este mărginită de un chenar dreptunghiular, iar în partea superioară sunt așezăți aceiași zimți de cărămidă ca și la turla naosului. În centrul fiecărui chenar se află o arcadă dublă ce încadrează, la rîndul ei, o fereastră largă.

În interior, biserică are obișnuitele încăperi: pridvorul, pronaosul, naosul și altarul.

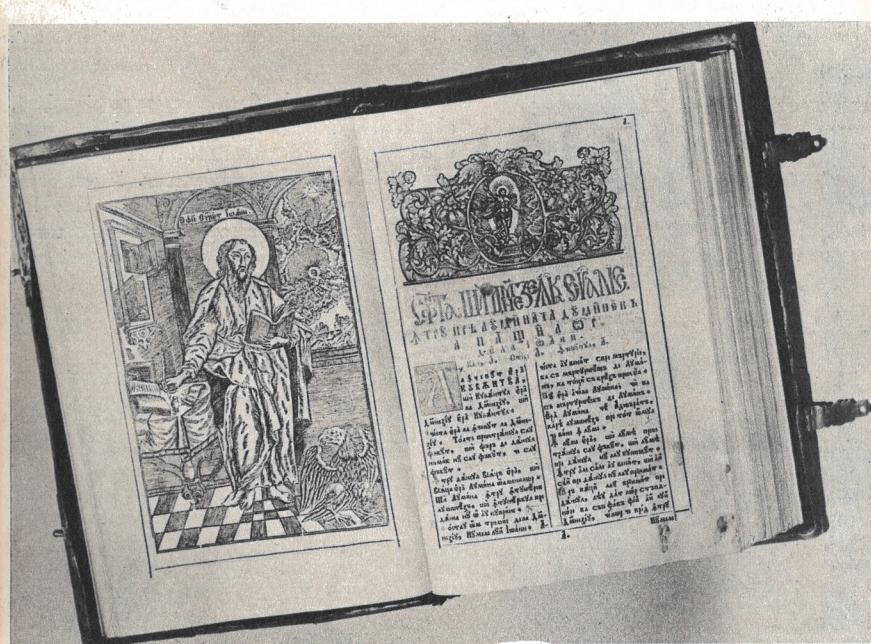
Pridvorul, deschis, ocupă un spațiu larg în cadrul întregului edificiu, având aceeași lărgime în exterior ca și pronaosul și altarul. Bolta pridvorului se rezamă pe șapte arcade semicirculare, sprijinite, la rîndul lor, pe opt coloane de piatră, frumos decorate cu vrejuri și foi de viță, frunze de stejar, spice de grâu etc., dispuse în mlădițe ce se înlanțuie în spirală. Capitelele au volute în foi de acant, așezate în colțuri. Bolta pridvorului este elipsoidală și se rezamă la colțuri pe mici trompe. Ușa de intrare în pronaos este încadrată de o ramă de piatră, bogat sculptată cu elemente inspirate din repertoriul arhitecturii Renașterii, caracteristice ctitorilor lui Mihail Cantacuzino. Pisania, așezată deasupra ușii, care poartă inscripția cu data « 1795 », este încadrată de reprezentarea sculptată a profetului Aaron, cu toagă înfrunzit, și a lui Moise, cu Tablele legii. Sub panou s-a sculptat vulturul bicefal, stema familiei Cantacuzinilor. Ușorii,

7. Pagini din Biblia lui Şerban Cantacuzino (1683).

8. Biblia lui Şerban Cantacuzino. Pagină cu stema Cantacuzinilor.

9. Evangeliarul din 1776. Începutul evangheliei lui Ioan.

în formă de coloane angajate, sănt și ei decorați cu motive vegetale sculptate, iar deasupra capitelelor se văd chipurile a doi îngeri cu ramuri de finic în mână.

Pronaosul, dreptunghiular, de mici proporții, este boltit în semicilindru. Pe latura de nord, în zidul cu o grosime de peste un metru, se află ușa scării ascunse, ce urcă la clopotniță.

Arcurile trilobate, care separă pronaosul de naos, se sprijină pe patru coloane de piatră, solide, așezate pe socluri înalte, de formă cubică, roase de vreme. Aceste coloane au capitele frumos decorate cu motive în foi de acant, cu animale fantastice, sculptate. Fusurile lor sănt canelate în spirală cu benzi compuse din motive florale, frunze și vrejuri.

10. Cruce de lemn, sculptată (secolul al XVII-lea).

Naosul este de formă aproape circulară, absidele laterale fiind puțin adânci, de formă turtită, ceea ce constituie una din particularitățile acestui monument. Patru arce, sprijinite pe console, susțin la rîndul lor alte patru arce, pe care se ridică turla.

Altarul este despărțit de naos printr-o catapeteasmă de zid, cu două uși în loc de trei, cîte se obișnuesc. Legătura dintre altar și bolta lui cu arcul mare dinspre răsărit al naosului este executată cu oarecare stîngăcie.

În pereții altarului sînt săpate trei nișe, de format destul de mare.

În pridvor, deasupra intrării în biserică, se găsește, aşa cum s-a amintit, următoarea pișanie: «Zugrăvitu-s-au această sfîntă biserică în zilele prea luminatului Domn Io Andrei Constantin Muruzi voievoda, fiind mitropolit prea sfîntului Dositei și s-a săvîrșit prin toată osteneala și cheltuiala părintelui Egumen Damaschin, ano 1795 sept. 16 ». Această inscripție se referă la cea de a doua zugrăvire, acțiune cerută și întreprinsă în urma distrugerilor pe care biserică le suferise cu cîțiva ani mai înainte.

Ca și celelalte ctitorii ale spătarului Mihail Cantacuzino, biserică mănăstirii

11. Cruci de mină sculptate, lucrate în filigran (secolul al XVIII-lea).

Sinaia, inclusiv paraclisul au fost zugrăvite de la început de cunoscutul zugrav al Cantacuzinilor Pîrvul Mutul. Pisania de mai sus lasă să se înțeleagă că întreaga biserică ar fi fost zugrăvită la 1795, ceea ce, desigur, nu s-a făcut. Din pictura ce acoperă zidurile interioare ale bisericii, considerăm ca fiind originale și aparținând lui Pîrvul Mutul scenele ce decorează pridvorul bisericii. Pe boltă, în medalion, pe fond verde, este reprezentat Isus binecuvîntind cu amîndouă mâinile. Medalionul este înscris într-o stea cu opt colțuri, în jurul căreia, pe două registre, sunt zugrăvite scene din martiriușii sfîntilor Dimitrie (patronul Țării Românești) și Gheorghe (patronul Moldovei), inovație datorată zugravului care a vrut poate să sublinieze ideea de unitate a poporului român. Sub aceste două registre sunt reprezentate scene din Vechiul Testament.

Interiorul bisericii, în parte replicat culoare peste culoare, păstrează totuși unele trăsături specifice artei lui Pîrvul Mutul¹. Pe peretii pronaosului sunt zugrăvite portretele familiei ctitorului. Amploarea neobișnuită a tabloului ctitoricesc, numărul mare al personajelor reprezentate, accentul pus asupra portretului laic, toate inovațiile datorate zugravului Pîrvul Mutul, vor constitui de aci înainte una din caracteristicile picturii munteniene pînă la sfîrșitul epocii feudale. La apus, deasupra ușii, sunt reprezentați Mihail Cantacuzino spătarul, ctitorul monumentului, Maria și Teodora, soțile sale, 18 copii, deși se știe că spătarul a avut numai șase. Pe peretele de nord sunt reprezentați Constantin Cantacuzino stolnicul și soția sa Maria (fratele și cununata spătarului), Șerban Cantacuzino voievodul, fratele spătarului, Toma, fiul lui Matei aga, fratele cel mai mic al spătarului, Mihail comisul, fiul ctitorului, și Ștefan Cantacuzino voievod — fiul lui Constantin stolnicul, care a domnit în Țara Românească între 1714—1715.

Continuind tradiția inaugurată de Neagoe Basarab la ctitoria sa din Curtea de Argeș (1517—1522) de a figura în biserică și pe cei mai de seamă voievozi care îl precedaseră în scaunul Țării Românești, pe peretele de sud sunt zugrăviți: Neagoe Basarab (1512—1521), Radu Șerban (1602—1610), Constantin Șerban (1654—1658).

Chiliile ce împrejmuesc biserică, avînd aceeași vechime cu aceasta din urmă, fac spre exterior [corp comun cu zidurile întărite ale incintei. Ridicate din piatră și cărămidă, de proporții reduse, chiliile au ferestre și uși mici, unele păstrîndu-se pînă astăzi; în interior, boltile joase cu penetrații sunt similare cu cele de la mănăstirile Cotroceni, Hurez etc.

¹ T. Voinescu, *Pîrvul Mutul Zugravul*, SCIA, 3—4/1955

Paraclisul, care se află în partea de nord-vest a incintei, este de plan dreptunghiular și are încăperile obișnuite: pronaos, naos și altar. El a fost construit o dată cu biserică și chiliile, lucru dovedit, printre altele, de faptul că la 12 mai 1792 mitropolitul țării luase cunoștință că «paraclisul de la mănăstirea Sinaia, ot sud Prahova s-ar fi curățat», deci acesta existase, iar acum fusese pregătit pentru o nouă tîrnosire. Din punct de vedere arhitectonic, se deosebește puțin de corpul chiliilor din care face parte integrantă. În locul picturii lui Pîrvul Mutul, deteriorată, paraclisul a fost zugrăvit la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, așa cum dovedește inscripția săpată în placa de piatră de deasupra ușii.

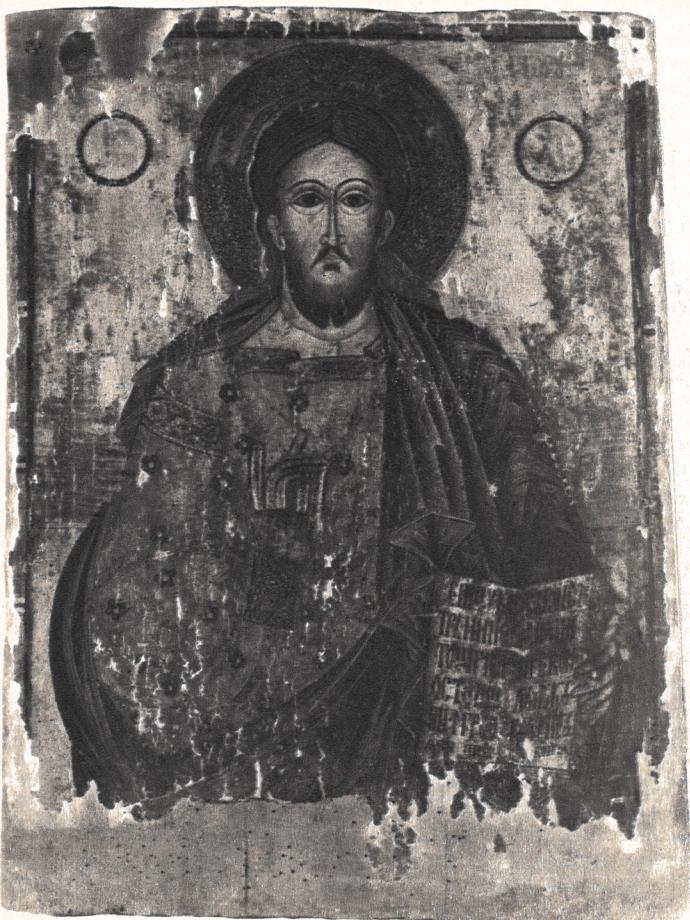
Prin masivitatea lor (au o înălțime de 5—7 metri și o grosime de circa 1 metru) și păstrarea a încă 15 metere pe latura de nord, zidurile de incintă dovedesc pe deplin faptul că, de la început, ctitoria lui Mihail Cantacuzino avusese rosturi de apărare. Scurgerea timpului n-a reușit să schimbe cît de puțin această infățișare.

În mănăstirea Sinaia se păstrează o interesantă colecție de stampe, tipărituri, argintărie, broderii, obiecte de cult, dintre care unele de valoare istorică și artistică incontestabilă.

Pentru păstrarea acestor obiecte, în anul 1892 — în două săli din corpul clădirilor aflate la sud de biserică mare — a fost organizat un muzeu și orînduită o bibliotecă.

Dintre tipărituri rețin atenția în mod deosebit un exemplar al *Biblei de la București* (tradusă integral în limba română, la cererea voievodului Șerban Cantacuzino, în anul 1688, de către frații Șerban și Radu Greceanu) și o *Evanghelie*, de format mare, tipărită la Moscova în anul 1689. O serie de stampe și obiecte cu caracter documentar sunt legate de istoria mănăstirii.

În muzeu se găsește o frumoasă colecție de icoane, din secolele XVII—XIX, care au aparținut bisericii Sinaia și altor biserici din regiune. Printre aceste icoane menționăm pe aceea adusă de la schitul Lespezi. Ea este atribuită lui Pîrvul Mutul și infățișează Sf. Treime. Nicolae Iorga spune despre această icoană, care l-a impresionat foarte mult: «Cea mai veche și, desigur, cea mai frumoasă icoană românească reprezentă pe cei trei îngeri veniți la Avram. E fără îndoială din veacul al XVII-lea. În calitatea și buna orînduire a colorilor, în finețea faldurilor veșmintului, în expresia cu adevarat îngerească a figurilor, sunt însușiri care nu se mai pot regăsi aiurea... Un mare pictor a lucrat aici...». O altă icoană reprezentă pe evanghistul Matei, cu mai puține detalii, linile esențiale ale desenului fiind aceleași cu ale icoanei precedente: chipul evanghistului cu barba răsucită, felul de redare a îmbrăcămintei în falduri, cu linii și hașuri,

aripile ingerului cu forme corecte etc. Această icoană ar putea fi atribuită tot lui Pirvul Mutul. Frumos lucrate sunt și icoanele dateate 1703 — Schimbarea la față, și 1806 — Hristos pe tron.

Obiectele de argintarie se disting prin finețea cu care sunt lucrate. Dintre acestea, cele mai importante sunt o cruce de mină, sculptată în lemn, de cca 22 cm, dăruită bisericii la 1696 de spătarul Mihail Cantacuzino, oferind privirii o încîntătoare dantelărie ferecată în argint și pietre scumpe, o altă cruce de mină, din 1718, lucrată tot din lemn, de 15 cm lungime și îmbrăcată în argint și pietre scumpe. În afară de acestea, colecția mănăstirii mai cuprinde un potir de argint aurit, din secolul al XVIII-lea, o cruce de sidef, o ferecatură de evanghelie de la 1776, cădelnițe etc.

Într-o din vitrine se află cîteva paftale din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, dintre care una se pare că a aparținut însuși ctitorului mănăstirii. Este o paftă rotundă, având în mijloc o placă de fildeș galbenă, sculptată în arabescuri. La cîrligul cu care se împreună paftaua se află o altă placă de fildeș, sculptată cu motive florale, iar broșa se sfîrșește într-o mică pară de argint. Cingătoarea este făcută din țesătură de mătase foarte rezistentă, lucrată cu fir.

Tot aici se mai află o pereche de rucavițe de catifea verde, cusute cu aur, epiträhile, veșminte preoțești etc.

În colecția mănăstirii Sinaia se păstrează, ca o mărturie a excepționalei arte în sculptura lemnului la care ajunsese să meșterii populari, două sfeșnice împărațești și ușă biserică de la Schitul Cobia (raionul Găești), zidită în 1608. Un model tot atât de strălucit de sculptură, de această dată în piatră, îl oferă pisania bisericii de la Măxineni (Rîmnicu Sărat), care descrie împrejurările în care voievodul Matei Basarab a zidit la anul 1639 această biserică, azi dispărută.

Mănăstirea Sinaia, zidită într-o epocă de înflorire artistică a Țării Românești, este un monument caracteristic stilului muntenesc din vremea cantacuzinilor și a lui Constantin Brâncoveanu.

Farmecul și liniștea locurilor, sobrietatea zidurilor de incintă care apar de după perdeaua de brazi, în mijlocul căror se înalță tăcută și modestă ctitoria lui Mihail Cantacuzino, invită călătorul pe aceste meleaguri la clipe de meditație, în liniștea răcoroasă ce-l înconjură. Si osteneala sa va fi răsplătită cu cunoașterea istoriei acestei mici, frumoase și interesante mănăstiri.

12. Isus Hristos. Icoană din secolul al XVII-lea.

LISTA ILUSTRĂRIILOR

Pe copertă: Mănăstirea Sinaia. Vedere dinspre sud-vest

Paginile 2—3: Mănăstirea Sinaia. Vedere dinspre sud-vest

În text

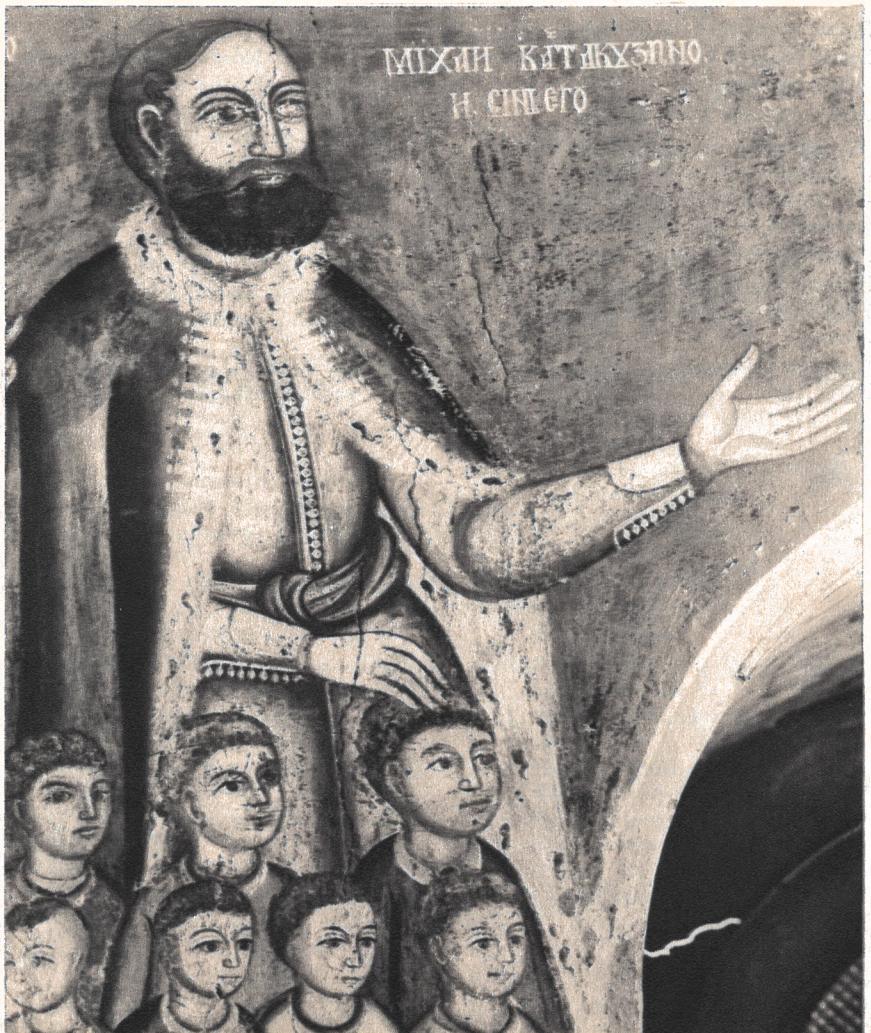
1. Mănăstirea Sinaia la 1795
- 2—3. Tabloul votiv. Detalii (2. Spătarul Mihail Cantacuzino, doamna Teodora și copiii)
4. Înăltarea lui Hristos (semicalota absidei sudice)
- 5—6. Candele (1766)
7. Pagini din *Biblia lui Șerban Cantacuzino* (1688)
8. *Biblia lui Șerban Cantacuzino*. Pagină cu stema Cantacuzinilor
9. Evangheliarul din 1776. Începutul evangheliei lui Ioan
10. Cruce de lemn sculptată (secolul al XVII-lea)
11. Cruci de mînă sculptate, lucrate în filigran (secolul al XVIII-lea)

12. Isus Hristos. Icoană din secolul al XVII-lea

În afara textului

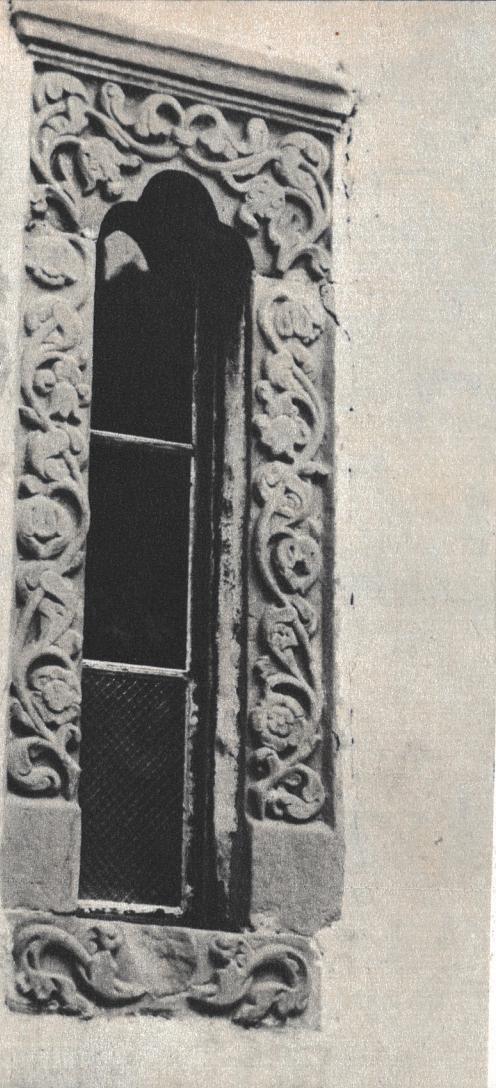
13. Tabloul votiv. Portretul lui Mihail Cantacuzino
14. Biserica lui Mihail Cantacuzino. Vedere dinspre sud-est
15. Chenar de fereastră
16. Capitel
17. Pridvorul bisericii
18. Biserica. Interior
19. Bolta naosului
20. *Deisis* (secolul al XVIII-lea); naos, peretele nordic
21. Pisania schitului Măxineni (1639—1646)
22. Pisania schitului Măxineni. Detaliu: stema lui Matei Basarab
23. Ușă sculptată în stil popular (schitul Cobia, secolul al XVII-lea). Detaliu
24. Sfeșnic de lemn sculptat de la schitul Cobia

25. Epitaf (secolul al XVII-lea)
26. Epitaf (secolul al XVII-lea). Detaliu
27. Mînecuță. Detaliu
28. Epitrahilul din 1748. Detaliu
- 29—30. Epitrahil (secolul al XVII-lea) și detaliu: apostolul Iuda.
- 31—32. Cruce de mînă lucrată în filigran (secolul al XVII-lea) și detaliu
33. Artoforul lui Mihail Cantacuzino
34. Paftaua lui Mihail Cantacuzino
35. Ferecătura evangheliarului din 1776. Avers
36. Cununie domnească (secolul al XVII-lea)
37. Cădelniță de argint
38. Sf. Treime. Icoană de Pârvul Mutul
39. Sf. Treime. Icoană de Pîrvul Mutul. Detaliu
40. Fecioara pe tron. Icoană din secolul al XVII-lea
41. Fecioara cu pruncul. Icoană din secolul al XVII-lea
42. Clădirea de pe latura nordică a incintei, în care se află paraclisul
43. Paraclisul. Interior cu bolți mănăstirești
44. Latura vestică a incintei, cu intrarea în vechea mănăstire

13 14

15

16

19 20

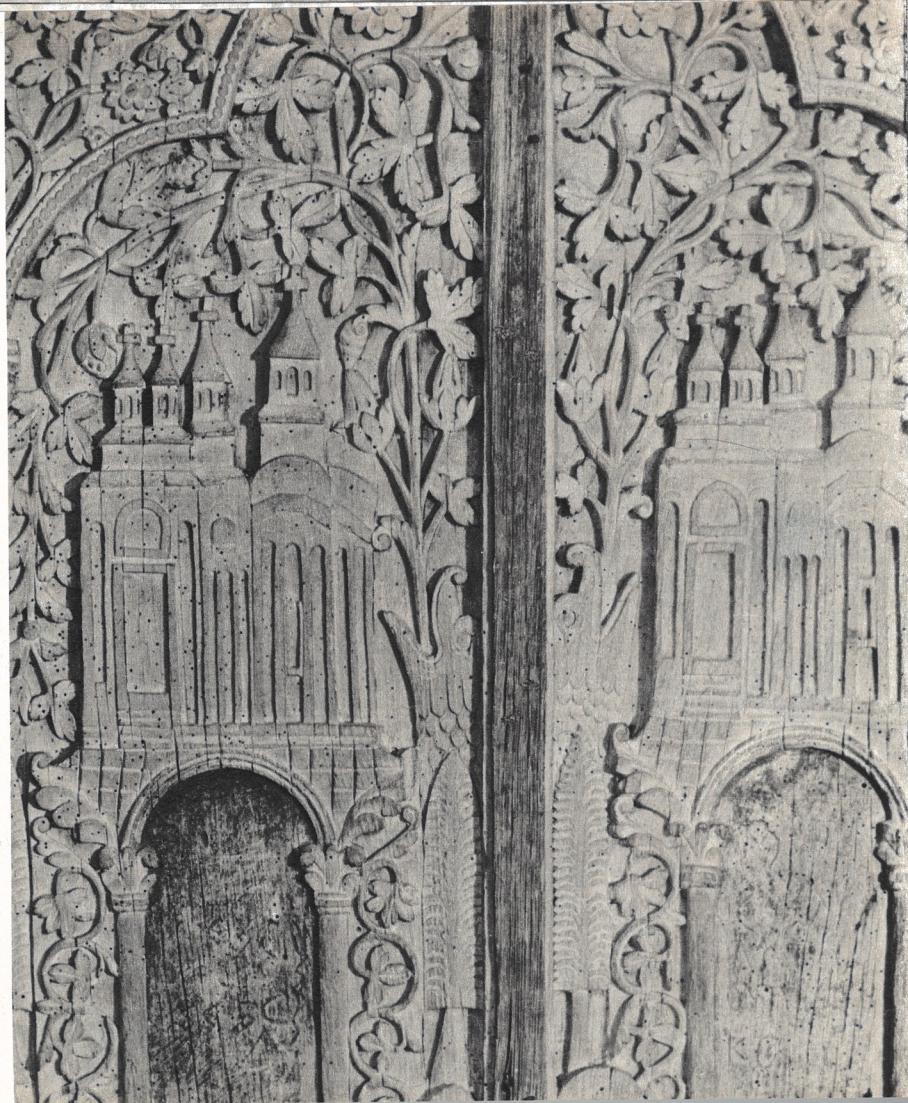

21

22

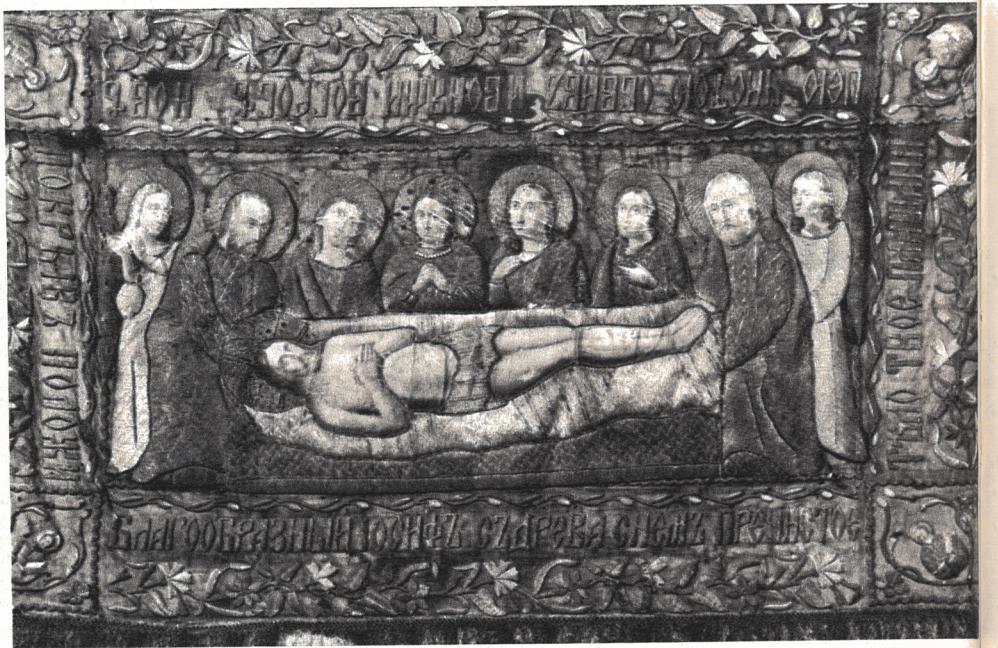

23

24

25

26

27

28

29

30

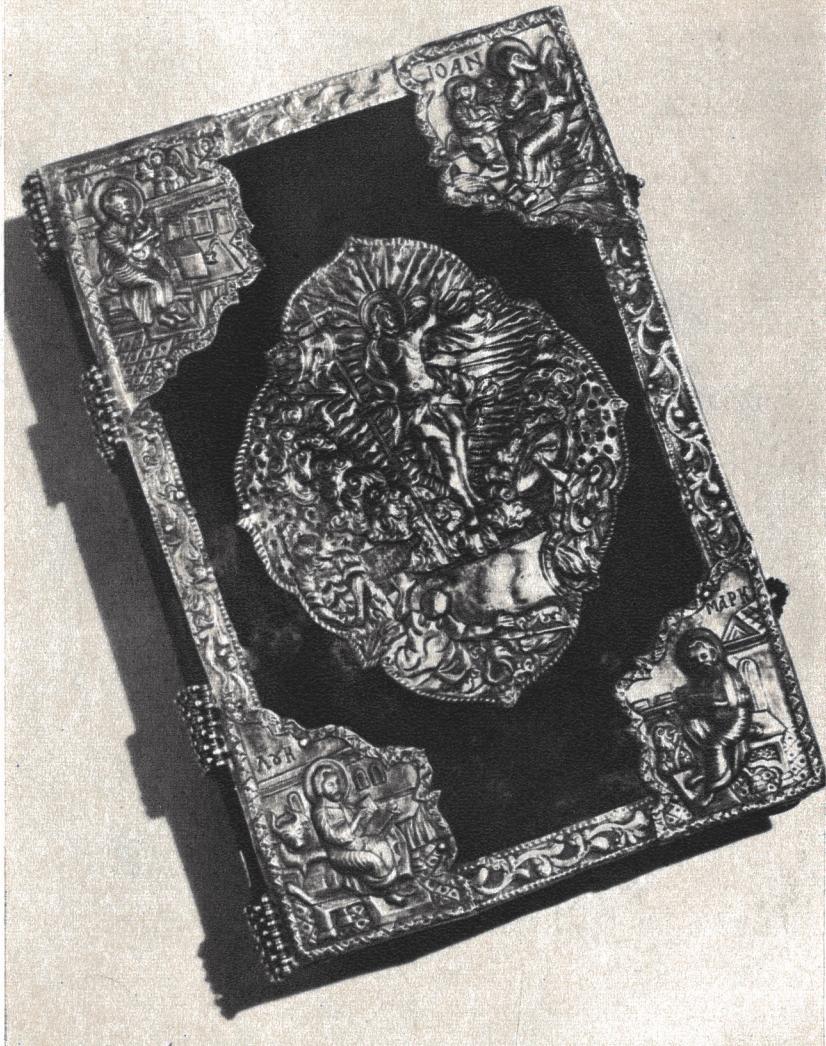

33

34

35

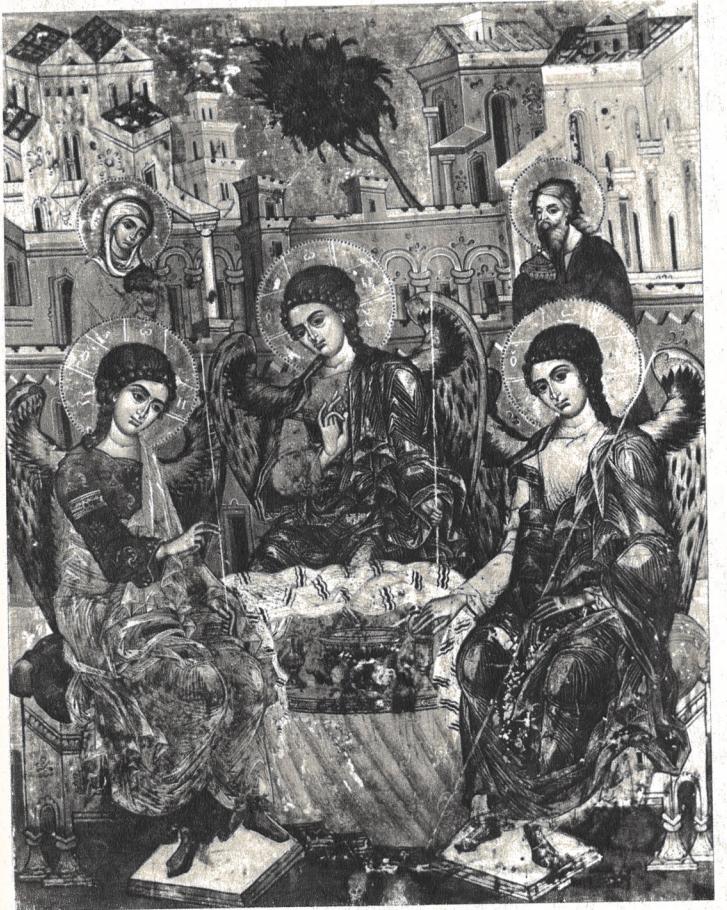

36

37

38

39

40

41

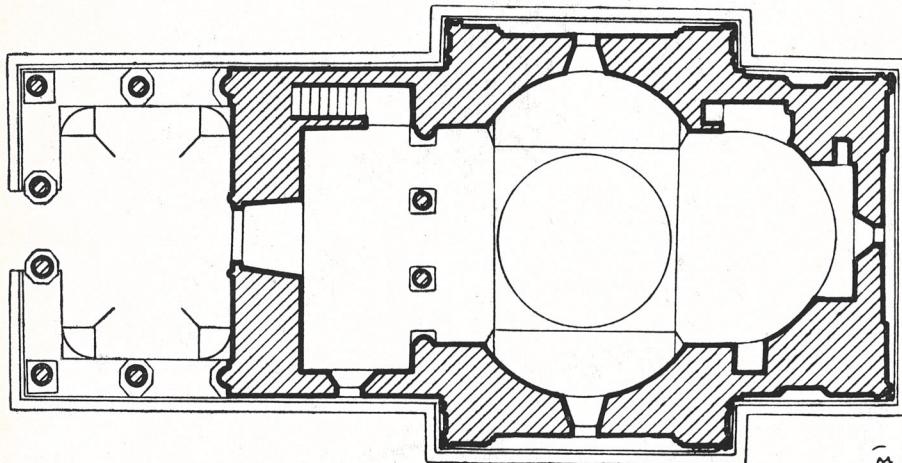
42

43

BIBLIOGRAFIE

Mănăstirea Sinaia. Planul bisericii vechi

- C. Bobulescu — *Vieți de zugravi*, București, 1940.
Serafim Georgescu — *Monografia Sf. mănăstiri Sinaia*, Ploiești, 1936.
N. Ghica - Budești — *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, partea a IV-a, București, 1936.
Gr. Ionescu — *Istoria arhitecturii în România*, vol. II, București, 1965.
N. Iorga — *Drumuri și orașe în România*, București, f. a.
N. Iorga — *Despre Cantacuzini*, București, 1902.
Gh. Moisescu — *Mănăstirea Sinaia*, în «Biserica Ortodoxă», 2—3/1954.
* * * *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, I. București, 1957.
D. Stănescu — *Schiță istorică a mănăstirii Sinaia*, București, 1895.
A. Vlahuță — *România pitorească*, București, 1965.
T. Voinescu — *Pîrvul Mutul Zugravul*, în S.C.I.A. 3—4/1955.

E R A T Ă

Paginile 16 și 24: legendele figurilor 7 și 8
sunt inversate

Redactor responsabil: LUPAN PETRE
Tehnoredactor: LÀSZLÒ LENKE

Dat la cules 09.01.1967. Bun de tipar 20.03.1967.
Apărut 1967. Tiraj 8000+150 ex. broșate. Hirtie
velină cretădită de 125 g/m². Fl. 24/700×900. Col. ed. 3,21.
Col. de tipar 2,50. Comanda 2656. A. nr. 20292. C.Z.
pentru bibliotecile mari 7 C.Z., pentru bibliotecile
mici 7.726

Întreprinderea Poligrafică „Arta Grafică” — Calea
Serban Vodă 133, Bucuresti
Republie Socialistă România

(3)

229.781

9/11e 243

6/11 121

725

Am 4.

LEI 7